

Alfred Žari

Okovani Ibi

anarhija/ blok 45
PORODIČNA BIBLIOTEKA

Alfred Jarry
OKOVANI IBI
1900.

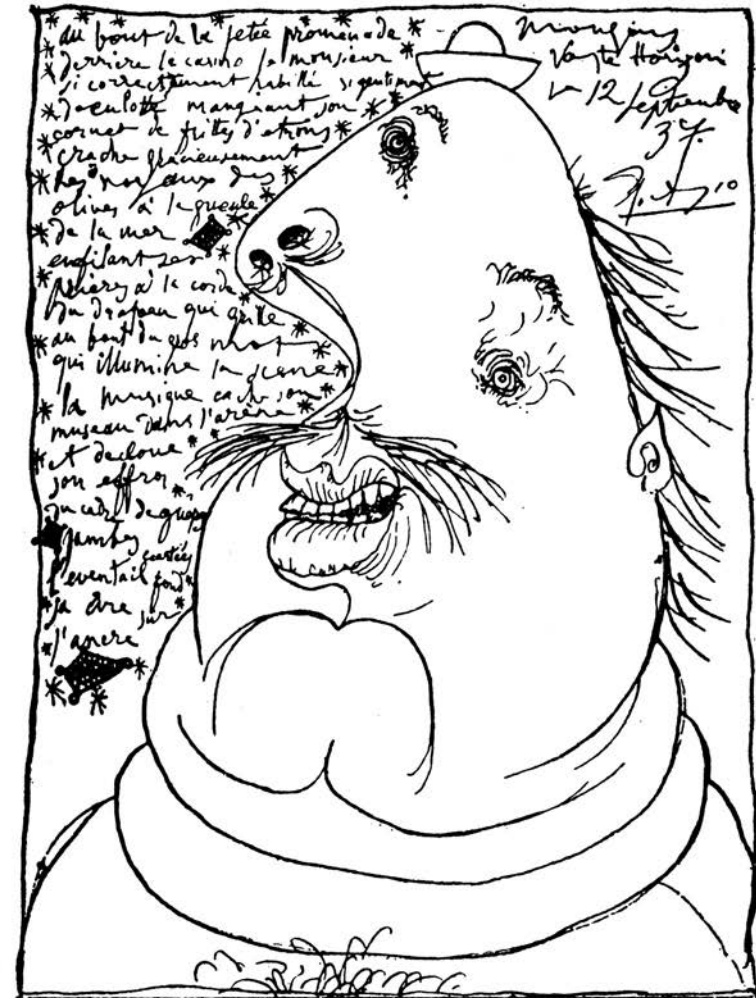
Alfred Jarry, *Ubu enchaîné précédé de Ubu Roi*, Éditions de La Revue blanche, Boulevard des Italiens 23, Paris 1900 (1899).

Preveo Vlada Stojiljković, 1998. Preuzeto iz *Ibi ponovo jaše: drame i proza o Ibiju*. Izbor, prevod i predgovor: Vlada Stojiljković. Paideia, Beograd, 1998, str. 95–128. Prevod je delimično izmenjen. (AG)

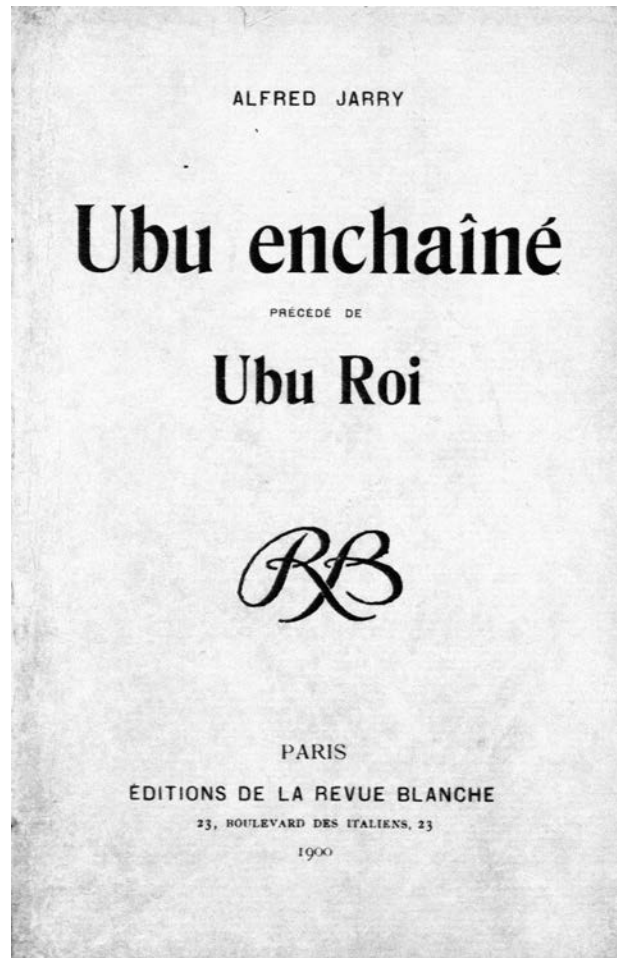
Priredio AG, mart 2013 (2017).

<http://anarhija-blok45.net1zen.com>
aleksa.golijanin@gmail.com

ZAJEDNIČKA ARHIVA
<http://anarhisticka-biblioteka.net>

Le Père Ubu par Picasso, dessin publié à l'occasion
d'*Ubu Enchaîné*, de la représentation les 22, 23, 24, 25 et
26 Septembre 1937.

Okovani Ibi je napisan 1899. i objavljen 1900, ali je prvi put izveden tek 1937. (22–26. IX), trideset godina posle Žarijeve smrti, u Parizu, u *Théâtre de la Comédie des Champs-Élysées*. Skandal sa *Kraljem Ibijem* (1896) doneo je Žariju slavu, ali mu je i trajno zatvorio vrata svih pariskih pozorišta – osim pozorišta lutaka (*Théâtre des Pantins*), otvorenog 20. XII 1897, u ateljeu njegovog saradnika, kompozitora Kloda Terasa (*Claude Terrasse*), i u kojem je 20. I 1898. izvedena prilagođena verzija tog komada, sa Žarijem kao glavnim lutkarom. Odatle, verovatno, nešto labavija struktura narednih komada o Ibiju – naročito *Ibija rogonje* (*Ubu Cocu*, ou *l'Archeopteryx*, 1897), koji deluje i pomalo nedovršeno, i samo donekle *Okovanog Ibija* (*Ubu Enchainé*, 1899), koji, po zaokruženosti i razrađenosti, skoro da ne zaostaje za *Kraljem Ibijem*. Ali, odatle i njihova potpuna sloboda u odnosu na sve pozorišne i književne konvencije, kao i niz novih, lucidnih i urnebesnih obrta. Naročito je *Okovani Ibi*, zbog svoje drastične inverzije u Ibijevim ambicijama (i dalje neobuzdano proždrljivim), bio omiljen među nadrealistima, od kojih su se neki uključili i u postavku tog komada 1937. I sam Žari je *Kralja Ibija* i *Okovanog Ibija* video kao komplementarne, tako da se ta dva komada pojavljuju 1900. u istom tomu (*Okovani Ibi* prvi put, *Kralj Ibi* u drugom izdanju).

Komad je režirao Silven Itkin (*Sylvain Itkine*), scenografiju i kostime su uradili Maks Ernst (*Max Ernst*) i Žan Efl (*Jean Effel*), a muziku je napisao Frederik O'Bradi (*Frédéric O'Brady*, pravo ime *Frigyes Ábel*). Predstavu je pratio i plakat Pabla Pikasa, sa korica ovog izdanja.

AG, 2013 (2017).

ČIČA IBI: „... i stoga naređujemo gospodi našim sudijama da nas osude na najtežu kaznu koju mogu da smisle, ne bi li nam bila primerena; no ipak ne na smrt, jer bi izgradnja dovoljno džinovske giljotine zahtevala izglasavanje previsokih kredita.

Rado bismo bili robijaš, sa onom lepom zelenom robijaškom kapičom, točili se o državnom trošku i provodili slobodno vreme baveći se sitnim poslovima...“
(III:2)

Joan Miró, *L'enfance d'ubu*, XV (Ibijevo detinjstvo, detalj), 1975.

Prvo izvođenje OKOVANOG IBIJA 3

Posveta – Prolog – Lica 5

OKOVANI IBI I–V 7

Povezani tekst 42

OKOVANI IBI

1900.

POSVETA

*Nekolikim gospodarima,
koji su mu učvrstili krunu,
dok je bio kralj,
Okovani Ibi
odaje počast
svojim okovima.*

PROLOG

ČIČA IBI: *Škemboroga mi mog, ako hoćemo da srušimo sve, onda moramo srušiti i same ruševine! A ja za to ne vidim drugog načina doli da od njih sagradimo lepe i dobro uređene kuće.*

LICA

Čiča Ibi — Tetka Ibi — Elefterija (Slobodanka) — Blagopiš — Kriglopiš — Lord Rogobat — Džek, njegov sluga — Brat Tiburgije — Tri Slobodna Čoveka — Sulejman, turski Sultan — Vezir — Tamničar — Pobožne usedelice — Predsednik suda — Sudije — Advokati — Pisari — Sudski redari — Čuvari — Policajci — Rušiocci — Stražari — Predvodnik robijaša — Robijaši — Narod

ČIN PRVI

POJAVA PRVA

Čiča Ibi, tetka Ibi. Čiča Ibi se približava, čuteći.

TETKA IBI: Šta je, čiča Ibi? Ne govoriš ništa. Da nisi zaboravio onu reč?¹

ČIČA IBI: Zgov... orite gluposti, tetka Ibi! Neću više da izgovaram tu reč, donela mi je isuviše nedaća.

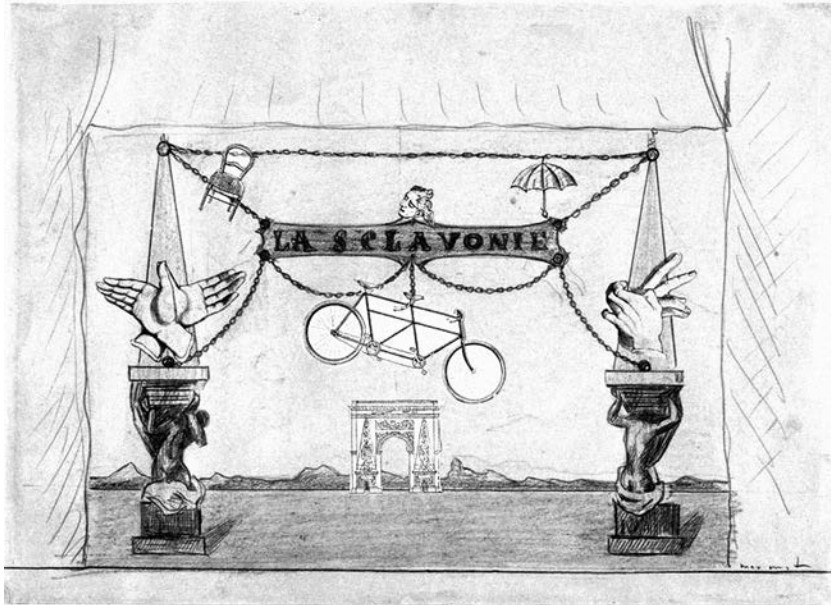
TETKA IBI: Nedaća? A poljski presto, a kabanica, a kišobran...?

ČIČA IBI: Tetka Ibi, više mi nije do kišobrana, preteška je ta sprava za rukovanje; bolje bi bilo da sam, zahvaljujući svom poznavanju fizike, našao načina da sprečim kišu!

TETKA IBI: Glupanderu! A konfiskovana plemićka imanja, a trostruki porezi, a moje ljubazno prisustvovanje tvom buđenju u medvedoj pećini, a besplatna plovidba brodom do Francuske gde ćeš, zahvaljujući onoj blagodatnoj reci, biti naimenovan kad te je volja za Gospodara finansija! Evo, u Francuskoj smo, čiča Ibi; je li sada vreme da zaboraviš francuski?

ČIČA IBI: Škemboroga mi mog, tetka Ibi, govorio sam francuski kad smo bili u Poljskoj; no to nije sprečilo mladog Bagroslava da mi raspara prsluk, kapetana Đubrežnjaka da me izda na najpodliji način, cara da mi poplaši finansijskog konja glupavo se stropoštavši u rov, neprijatelje da pucaju, uprkos našim preporukama, kraj same dragocene nam ličnosti, medveda da rastrgne naše vitezove iako smo inu govorili francuski s vrha naše stene, ni vas, gospođo naša suprugo, da nam opelješite naše riznice i dvanaest para dnevno za našeg finansijskog konja.

TETKA IBI: Ugledaj se na mene i zaboravi te nezgodice. Ali od čega ćemo živeti ako više nećeš da budeš ni Gospodar finansija ni kralj?

Max Ernst, scenografija za *Okovanog Ibija*, 1937.

¹ „Zgovna!“, u prevodu V. Stojiljkovića (1998), odnosno „Gomna!“, u prvom i poznatijem prevodu Ivanke Pavlović (1964). U originalu, „Merdre!“ (umesto ispravnog „Merde!“); čuveni početak komada *Kralj Ibi* (1896).

ČIČA IBI: Od svojih deset prstiju, tetka Ibi!

TETKA IBI: Šta, čiča Ibi, hoćeš na drum, da ubijaš prolaznike?

ČIČA IBI: Taman posla! pa da oni opale po meni! Hoću da budem dobar prema prolaznicima, da budem koristan prolaznicima, da radim za prolaznike, tetka Ibi. Pošto se nalazimo u zemlji gde je sloboda jednaka bratstvu, kome je ravna samo jednakost prava i pravo na jednakost, a pošto ja ne mogu kao ostali svet i pošto mi je svejedno hoću li biti svejednak sa ostalim svetom jer ću ipak na kraju ja biti taj koji će pobiti ostali svet, postaću rob, tetka Ibi!

TETKA IBI: Rob? Ta pogledaj se koliki si veliki, čiča Ibi!

ČIČA IBI: Utoliko ću bolje obavljati veliku nuždu. A vi, gospodo naša žemsko, pohitajte da nam spremite našu robovsku kecelju, i našu robovsku metlu, i našu robovsku kuku, i naš robovski pribor za čišćenje cipela, a vi ostanite kakvi ste da bi svako mogao videti i na prvi pogled ustanoviti da ste ponovo navukli svoju lepu odeću robinje-kuvarice!

POJAVA DRUGA

Marsovo polje. Tri Slobodna Čoveka, kaplar.

TRI SLOBODNA ČOVEKA: Mi smo slobodni ljudi, a ovo je naš kaplar. – Živela sloboda, sloboda, sloboda! Mi smo slobodni. Ne zaboravimo da nam je dužnost da budemo slobodni. Hodajmo sporije, stići ćemo na vreme. Sloboda je u tome da se nikad ne stigne na vreme – nikad, nikad! – na naš egzercir slobode. Odbijajmo poslušnost zajednički... Ne! ne zajednički: jedan, dva, tri! prvi na „jedan“, drugi na „dva“, treći na „tri“. U tome je sva razlika. Neka svako od nas odredi različito vreme, ma koliko to bilo zamorno. Odbijajmo poslušnost, svako za sebe, kaplaru slobodnih ljudi.

KAPLAR: Zbor!

(Oni se razidu.)

KAPLAR: Vi, slobodni čoveče broj tri, vi ćete mi dva dana u garnizonski zatvor da biste mogli u stroj zajedno sa brojem dva. Teorija

glasi: budite slobodni! – Pojedinačne vežbe u neposlušnosti... Osnovnu snagu slobodnih ljudi čini stalna i šlepa nedisciplina. – O desno rame!

TRI SLOBODNA ČOVEKA: Govorimo u stroju. – Odbijajmo poslušnost. – Prvi na „jedan“, drugi na „dva“, treći na „tri“. – Jedan, dva, tri!

KAPLAR: Ostav! Broju jedan, vi treba da držite pušku k nozi; vi, broju dva, daje podignete, kundakom uvis; a vi, broju tri, daje bacite šest koraka iza sebe, a zatim pokušate da zauzmete slobodouman stav. Voljno! Je'n, dva, je'n, dva!

(Postrojavaju se i odlaze, trudeći se da marširaju u raskorak.)

POJAVA TREĆA

Čiča Ibi, tetka Ibi.

TETKA IBI: Čiča Ibi, čiča Ibi, što si lep s tim kačketom i keceljom. Sad potraži nekog slobodnog čoveka, ne bi li na njemu isprobao svoju kuku i četku za cipele i tako što pre ušao u svoje nove dužnosti.

ČIČA IBI: E, evo baš vidim trojicu-četvoricu tamo preko kako brišu.

TETKA IBI: Uhvati jednog, čiča Ibi.

ČIČA IBI: Škemboroga mi mog, drugo i ne tražim! Čišćenje cipela, podšišivanje, uvijanje brkova, guranje drvceta u ušesa...

TETKA IBI: Polako, čiča Ibi, zaneo si se! Misliš da si još uvek poljski kralj.

ČIČA IBI: Gospođo naša ženturačo, ja znam šta radim, a vi ne znate šta govorite. Dok sam bio kralj, sve sam to radio za svoju slavu i za Poljsku; a sada ću ustanoviti tarifu po kojoj će mi se plaćati. Na primer: uvrtnje nosa – tri franka i dvadeset pet santima. A za još manju sumu i vas ću skuvati u vašoj sopstvenoj šerpi. *(Tetka Ibi beži.)* Bilo kako bilo, pođimo za ovim ljudima da bismo im ponudili svoju službu.

POJAVA ČETVRTA

Čiča Ibi, kaplar, tri Slobodna Čoveka. Kaplar i Slobodni Ljudi marširaju, čiča Ibi podešava svoj korak prema njihovom.

KAPLAR: O desno rame!

(Čiča Ibi diže svoju metlu o desno rame.)

ČIČA IBI: Živela zgovnarmija!

KAPLAR: Stoj, stoj! to jest, ne! Ne slušajte, nemojte stati! *(Slobodni Ljudi staju, Čiča Ibi se odvajaju od njih.)* Ko je ovaj novi regrut, slobodniji od svih vas, koji je izmislio puščanu radnju kakvu nisam video za ovih sedam godina otkako komandujem „o desno rame“?

ČIČA IBI: Mi smo vas poslušali, gospodine, da bismo ispunili svoje robovske dužnosti. Stavio sam o desno rame.

KAPLAR: Ja sam mnogo puta objašnjavao ovu radnju, ali tek sam sad video daje neko izvršava. Vi poznajete teoriju slobode bolje nego ja. Vi čak dajete sebi slobodu da izvršite naređenje. Vi ste jedan od najvećih slobodnih ljudi, gospodine...?

ČIČA IBI: Gospodin Ibi, bivši kralj Poljske i Aragonije, grof od Mondragona, grof od Sandomježa, markiz od Grčke Vatre. Trenutno rob, vaš pokorni sluga, gospodine...?

KAPLAR: Kaplar slobodnih ljudi, Blagopiš... ali u prisustvu dama: markiz od Velike Livade. Imajte u vidu, toplo vas molim, da je najpogodnije oslovljavati me samo mojom titulom, čak i ako dođe do toga da mi komandujete, jer po vašem znanju rekao bih da ste u najmanju ruku vodnik.

ČIČA IBI: Kaplare Blagopiš, zapamtićemo to, gospodine. Međutim, ja sam došao u ovu zemlju da budem rob, a ne da komandujem, iako sam bio vodnik, kako vi rekoste, kad sam bio mali, pa čak i dragonski kapetan. Kaplare Blagopiš, doviđenja. *(Odlazi.)*

KAPLAR: Doviđenja, grofe od Grčke Vatre. – Desetina stoj!

(Slobodni Ljudi kreću i izlaze na suprotnu stranu.)

POJAVA PETA

Elefterija, Kriglopiš.

KRIGLOPIŠ: Mala moja Elefterijo, rekao bih da malčice kasnimo.

ELEFTERIJA: Striče Kriglopišu...

KRIGLOPIŠ: Nemoj me tako zvati, čak ni kad smo nasamo! Markiz od Svežeg Vazduha; zar to ime nije jednostavnije? Prosudi sama: ljudi ne okreću leđa kad ga čuju. Osim toga, možeš me zvati i sasvim prosto: striče.

ELEFTERIJA: Striče, ne smeta ništa što kasnimo. Otkako ste mi našli posao...

KRIGLOPIŠ: Preko mojih veza s ljudima na položaju.

ELEFTERIJA: ... kantinerke kod slobodnih ljudi, ja sam upamtila nešto od njihove teorije o slobodi. Stići ću sa zakašnjenjem, oni neće piti, biće žedni, pa će tim bolje shvatiti koliko je korisno imati kantinerku.

KRIGLOPIŠ: Tako te neće videti nikad; bilo bi stoga kudikamo pametnije da uopšte i ne vučeš svog strica da se svakodnevno peče na suncu na ovom vežbalištu.

ELEFTERIJA: Striče Krig... Striče, ako je samo do toga, zašto niste ostali kod kuće?

KRIGLOPIŠ: Ne bi bilo zgodno, nećako. Mala moja Elefterijo, slobodnim se ljudima ne srne dozvoliti da budu previše slobodni. Ako ništa ne zabranjuje, stric je oličenje sramote. Uz mene nisi slobodna žena, nego nećaka. Ja sam već pokazao dalekovidost traživši da, uprkos običaju ove zemlje da se ide potpuno go, budeš dekoltirana samo po nogama...

ELEFTERIJA: Pa mi nikad ne kupujete obuću.

KRIGLOPIŠ: Uostalom, manje se bojim slobodnih ljudi nego tvog verenika, markiza od Velike Livade.

ELEFTERIJA: A ipak večeras priređujete bal u njegovu čast. Kako mu je lepo ime, striče!

KRIGLOPIŠ: Drago dete, upravo te zato podsećam, i to malo naglašeno, da bi bilo neumesno da me pred njim oslovljavaš imenom...

ELEFTERIJA: ... Kriglopiš. Neću zaboraviti, striče.

POJAVA ŠESTA

Pređašnji, čiča Ibi.

ČIČA IBI: Ovi vojnici nisu bogati, zato bih radije služio kod nekog drugog. A! ovog puta primećujem jednu ljupku mladu osobu sa suncobranom od zelene svile i crvenim ordenom koji joj nosi jedan pristojan gospodin. Postaraću se da ih ne uplašim. – Škemboroga mi mog! Zelene mi sveće, drago moje dete, uzimam sebi slobodu, vašu slobodu, da vam ponudim svoje usluge. Uvrtanje nosa, čupanje mozga... ne, pogrešio sam: čišćenje cipela...

ELEFTERIJA: Pustite me.

KRIGLOPIŠ: Šta vam je, gospodine, pa ona je bosa.

POJAVA SEDMA

Pređašnji, zatim tetka Ibi.

ČIČA IBI: Tetka Ibi! Donesi kuku za čišćenje cipela, sanduk za čišćenje cipela i četku za čišćenje cipela, i hodi da mladu damu stegneš za noge! (*Kriglopišu*): A što se vas tiče, gospodine...

ELEFTERIJA i KRIGLOPIŠ: Upomoć!

TETKA IBI (*trči*): Evo me! Evo me, čiča Ibi! Slušam tvoja naređenja. Ali šta ćeš sa tim priborom za cipele? Ona nema cipela.

ČIČA IBI: Hoću da joj izglancam noge četkom za glancanje nogu. Ja sam rob, škemboroga mi mog! Neće me niko sprečiti da izvršavam svoju robovsku dužnost. Hubijajte, čupajte mozak! (*Tetka Ibi hvata Elefteriju. Čiča Ibi se ustremkuje na Kriglopiša.*)

TETKA IBI: Kakva glupa brutalnost! Evo, onesvestila se.

KRIGLOPIŠ (*padajući*): A ja, ja sam umro!

ČIČA IBI (*žustro glancajući*): Znao sam da ih je trebalo naterati da stoje mirno. Ne volim da mi se diže galama! Ostaje mi još samo da im zatražim nagradu koja mi sleduje, koju sam časno zaradio u znoju lica svoga!

TETKA IBI: Osvesti je da ti plati.

ČIČA IBI: A, ne! Bez sumnje bi mi htela dati još i napojnicu, a ja tražim samo poštenu platu za svoj trud; osim toga, da bi se izbegla svaka pristrasnost, trebalo bi osvestiti i ovoga što sam ga izmasakrirao, a to bi predugo potrajalo; i najzad, kao dobar rob, treba da preduhitrim svaki, pa i najmanji njen potez. Aha! evo finansijske torbice mlade dame i novčanika ovog gospodina. U džep!

TETKA IBI: Uzimaš sve, čiča Ibi?

ČIČA IBI: Slepice! Ne misliš valjda da ću plodove svog rada rasipati na poklone za tebe! (*Lista po novčaniku*): Pedeset franaka... pedeset franaka... hiljadu franaka... gospodin Kriglopiš, markiz od Svezeg Vazduha.

TETKA IBI: Hoću da kažem: zar ništa ne ostavljate, čiča Ibi?

ČIČA IBI: Tetka Ibi! Nemojte da vas rastaraškam i da vam oči iskopam! Uostalom, u ovoj kesi ima samo četrnaest zlatnika sa portretom slobode. (*Elefterija dolazi svesti i pokušava da pobegne.*) A sad idi nađi neka kola, tetka Ibi.

TETKA IBI: Vidi bednika! Sad više nemaš hrabrosti ni da bežiš peške!

ČIČA IBI: Ne, treba mi velika diližansa da u nju smestim ovo drago dete i odvezem je njenom domu.

TETKA IBI: Čiča Ibi, nisi ni najmanje dosledan. Vidim da se kvariš, da postaješ pošten čovek. Sažaljevaš svoje žrtve, gubiš razum, čiča Ibi! – A pored toga, ostavljaš ovaj leš da se vuče; videće ga neko.

ČIČA IBI: Šta ćeš, bogatim se... po običaju. Nastavljam svoj robovski posao. Uguraćemo je u kola...

TETKA IBI: A ovaj Kriglopiš?

ČIČA IBI: Njega u prtljažnik, da uklonimo tragove zločina. Ti se popni do nje da joj služiš kao bolničarka, kao kuvarica i kao družbenica, a ja ću se popeti pozadi.

TETKA IBI (*dovlačeci dilžansu*): Čiča Ibi, hoćeš li imati lepe bele dokolenice i pozlaćen ogrtač?

ČIČA IBI: Nesumnjivo; zaradiću ih svojom vrednoćom! – U stvari, pošto ih još nemam, ja ću praviti društvo gospođici ovde unutra, a ti se namesti pozadi.

TETKA IBI: Čiča Ibi, čiča Ibi...

ČIČA IBI: Na put!

(*Ulazi s Elefterijom. Dilžansa kreće.*)

Joan Miró, *Portrait de la mère Ubu, II* (Portret majke Ibi), 1936.

ČIN DRUGI

POJAVA PRVA

Unutrašnjost dilžanse. Čiča Ibi, Elefterija.

ČIČA IBI: Drago moje dete, u meni vidite svog najodanijeg roba; recite mi makar jednu reč, škemboroga mi mog, da bih znao prihvatate li moju službu!

ELEFTERIJA: Ne bi bilo zgodno, gospodine. Sećam se šta mi je govorio stric. Nijednom muškarcu ne smem dopustiti nikakvu slobodu, sem u prisustvu mog strica Kriglopiša.

ČIČA IBI: Vašeg strica Kriglopiša? Neka vas to ne brine, drago moje dete! Bili smo dovoljno dalekovidi da ga povežemo sa sobom u prtljažniku ovih kola. (*Uzmahuje Kriglopiševim lešom. Elefterija pada u nesvest.*) Zelene mi sveće, ova mlada osoba nije shvatila da se mi njoj ne udvaramo, pošto smo bili toliko predostrožni da – kao što smo se snabdeli stricem – prebacimo preko zadnjeg dela kola našu voljenu tetku Ibi, koja bi nam glavu rascopala! Mi se njoj obraćamo u želji da nas zaposli kao lakeja! Njen stric nas nije odbio. A sad, škemboroga mi mog!, idem da čuvam stražu pred vratima ove dame, dok je tetka Ibi bude zasipala svojim uslugama, pošto rečena dama veoma često pada u nesvest. Sprečavaću ulaz svima koji budu hteli da je vide. Okružiću je svojim neprekidnim uslugama. Ni za trenutak je neću napustiti. Živelo ropstvo!

POJAVA DRUGA

Vestibil u Kriglopiševoj kući. Čiča Ibi, tetka Ibi.

TETKA IBI: Neko zvoni, čiča Ibi.

ČIČA IBI: Roga mu finansijskog! to je bez sumnje naša verna gospodarica. Da ne bi izgubili svoje pse, pametni ljudi vezuju im zvonce oko vrata; za bicikliste, pak, postoji propis da se, radi izbegavanja nesrećnih slučajeva, najavljuju zvoncetom koje se mora čuti

na najmanje pedeset koraka. Isto tako, gospodareva vernost ceni se po tome što on zvoní punih pedeset minuta. Time hoće da kaže: tu sam, ne brinite, ja bdim nad vašom dokolicom.

TETKA IBI: Ipak, čiča Ibi, ti si njen sobar, njen kuvar, njen majordomo; možda je gladna pa nastoji da se diskretno preporučí tvojoj milostivoj pažnji, kako bi se obavestila da li si naredio da gospođa bude poslužena.

ČIČA IBI: Gospođa nije poslužena, tetka Ibi! Gospođa će biti poslužena tek kad to nađemo za shodno, kad se budemo sami ponacínili, i ako posle nas nešto preostane na stolu!

TETKA IBI: Je li ti metlica još tu?

ČIČA IBI: Sad je više ne koristim onako često. To se moglo kad sam bio kralj, zasmajavalo je decu. Sad imamo više iskustva i primećujemo da ono što zasmajava decu može plašiti odrasle. Ali zelene mi sveće! od ovog zvončeta ne može se živeti; znamo već da je gospođa tu; gospodar koji zna za red ne bi smeo da diže galamu van sezone i van radnog vremena.

TETKA IBI: Čiča Ibi, ako nije ostalo ništa za jelo, možda bi joj mogao dati da popije nešto?

ČIČA IBI: Škemboroga mi mog! iskazaćemo i tu krajnju predusretljivost, samo da nas ostave na miru!

(Silazi besan u podrum i otuda u nekoliko navrata donosi dvanaest boca.)

TETKA IBI: Kuku! Upomoć! Lepo sam ja govorila da je poludeo! Da on, tolika cicija, iznese dvanaest boca! Ma odakle ih je samo iskopao? Neće za mene ostati ni najmanji naprstak.

ČIČA IBI: Evo, gospođo naša suprugo. Izrazite našoj gospodarici našu galantnost i našu velikodušnost. Kad sve ovo budete brižljivo ispraznili, nadam se da ćete naći odakle da joj s naše strane ponudite čašu vina.

(Umirena, Tetka Ibi čini šta joj je rečeno. Iz jedne boce izlazi ogroman pauk. Tetka Ibi beži, puštajući prodorne krike. Čiča Ibi hvata pauka i stavlja ga u svoju burmuticu.)

POJAVA TREĆA

Elefterijina soba, Elefterija, Kriglopišev leš.

ELEFTERIJA: Jao! Upomoć! Bolje mi je da zvonim ne bih li dozvala onaj ponizni par koji se naturio, nego da ostanem sama sa mrtvacem. *(Zvoni.)* Ne dolazi niko. Možda nisu imali toliko drskosti da se usele u kuću svoje žrtve. Taj gadni čiča Ibi! Ta njegova užasna supruga! *(Zvoni.)* Niko ne odgovara! Nesrećni Kriglopišu! Striče! Dragi striče! Striče Kriglopišu!

KRIGLOPIŠ *(uspravljajući se)*: Markiže od Svežeg Vazduha, drago moje dete!

ELEFTERIJA: Ah! *(Pada u nesvest.)*

KRIGLOPIŠ: Znači, sad ona izigrava mrtvacu. Stvari se menjaju. Mala moja Elefterijo!

ELEFTERIJA: Molim, striče.

KRIGLOPIŠ: Vidi! Pa zar ti više nisi u nesvesti?

ELEFTERIJA: A vi, striče K..., K..., kako to da niste mrtvi?

KRIGLOPIŠ: Šta „kkkako“?

ELEFTERIJA: Ovaj... markiže od Svežeg Vazduha. Zaustila sam da kažem: Kriglopiš.

KRIGLOPIŠ: Ti znaš kako da me umiriš. Nisam uopšte bio mrtav. Samo sam preterao u metodu koji sam izmislio da bih te mogao pratiti svuda a da ne budem na smetnji.

ELEFTERIJA: I taj vas je metod doveo do vaše kuće, u prtljažniku dilizanse. No pošto niste mrtvi, uzdam se u vašu hrabrost i autoritet da ćete izbaciti tog čiča Ibija i dičnu mu suprugu.

KRIGLOPIŠ: Čemu to? Pa ja sam im bez reci platio za nekoliko meseci unapred. Oni su dobre sluge. Štaviše, znaju šta se pristoji prva briga čiča Ibija bila je da pročita moja dokumenta i da nauči napamet: markiz od Svežeg Vazduha, markiz od Svežeg Vazduha! I ja želim da večeras, na balu u čast tvoje veridbe sa gospodinom od Velike Livade, čiča Ibi bude najavljiivač gostiju.

ELEFTERIJA: Ali Ibijevi uopšte ne slušaju! *(Zvoni.)*

KRIGLOPIŠ: Zašto ih onda zoveš kad ne voliš da ih vidiš? Oni su dobre sluge, nećako. Uostalom, ako ti je stalo do toga da ih neko izbaci iz kuće, kaplar markiz od Velike Livade, koji je navikao da komanduje profesionalnim neposlušnicima, večeras će se postarati za to. Pozvan je da na bal dođe u uniformi; a njegovu uniformu čini vod slobodnih ljudi koji ga prati na propisanom rastojanju.

POJAVA ČETVRTA

Vestibil. Čiča Ibi, tetka Ibi.

ČIČA IBI (*spokojno*): Još uvek zvoni.

TETKA IBI: To sad ne zvoni gospođa: ona je bez sumnje shvatila da nismo tu, da danas ne primamo naredbe. To neko zvoni na vratima.

ČIČA IBI: Na vratima, tetka Ibi? Neka naša revnost ne zaboravi svoje funkcije roba-vratara. Navuci reze, postavi gvozdene šipke, zaka-tanči svih dvanaest ključaonica i proveri da li je onaj lončić koji ti je poznat – onaj na prozoru nad glavama posetilaca – dobro napunjen i spreman da padne na prvi znak.

TETKA IBI: Zvono se iščupalo, sad lupaju. To mora biti da je neki značajan posetilac.

ČIČA IBI: E pa onda, tetka Ibi, zakači naš okovratni lanac za gvozdenu alku u vestibulu, i obesi na stepeništu onaj starinski natpis ČUVAJ SE PSA. Ako pokažu smelost da uđu, izujedaću ih i ubiću boga u njima.

POJAVA PETA

Predašnji, zatim Blagopiš. Blagopiš provaljuje vrata. Groteskna tuča sa Ibijeovima.

BLAGOPIŠ: Robe... O, pa to ste vi, vodniče slobodnih ljudi; jeste li vi ovde sluga? Najavite markiza od Velike Livade.

ČIČA IBI: Gospođa je izašla, gospodine Blagopišu! Ili tačnije: danas nije dan kad joj dopuštamo da prima bilo koga. Zabranjujem vam da je vidite.

BLAGOPIŠ: Sad je vreme da dokažem kako znam napamet svoju teoriju nediscipline. Ući ću, i to pošto vas dovedem u red korbačem.

(Vadi iz džepa korbač za pse.)

ČIČA IBI: Korbač! Čuješ li, tetka Ibi? Pa ja napredujem: čistač cipela, lakej, nosač, bičevani rob; bogami ću uskoro dopasti i zatvora – a jednog dana, bože zdravlja, i galije. Tetka Ibi, naša je budućnost obezbeđena.

BLAGOPIŠ: Biće tu dosta posla, ako hoću da ga išibam i po leđima i po trbuhu. Kolika je to širina!

ČIČA IBI: Kolika je to slava! Ova se oputa pokorno povija po svim oblinama moje trbušine. Delujem kao ukrotitelj zmija.

TETKA IBI: Izgledaš kao čigra na jeguljinoj koži, čiča Ibi.

BLAGOPIŠ: Uf! ne mogu više. A sada, čiča Ibi, naređujem vam da me najavite svojoj gospodarici.

ČIČA IBI: Pre svega, ko ste vi da naređujete? Ovde samo robovi komanduju. Imate li vi kakav ropski čin?

BLAGOPIŠ: Kaplar, vojno lice, rob! Ali samo rob ljubavi. Elefterija od Svežeg Vazduha, lepa kantinerka slobodnih ljudi, moja verenica, u stvari je moja *gospodarica*, da se tako izrazim.

ČIČA IBI: Škemboroga mi moga, gospodine! To mi nije palo na pamet. Ja sam ovde rob za sve. Podsetili ste me na moje dužnosti. Ta je usluga u mojoj nadležnosti; ja ću je pod najhitnije obaviti umesto vas...

TETKA IBI: Šta je, debeljko? Šta ćeš to da uradiš?

ČIČA IBI: Gospodin, *koji je slobodan*, zameniće me kod tebe, dušice. *(Krene uza stepenice. Prate ga Blagopiš i Tetka Ibi.)*

POJAVA ŠESTA

Bal kod Kriglopiša. Elefterija, Kriglopiš, čiča Ibi, tetka Ibi. Čiča Ibi igra valcer sa Elefterijom.

ELEFTERIJA: Upomoć! Striče, branite me!

KRIGLOPIŠ: Činim sve što mogu. Tvoj sam stric.

TETKA IBI (*pritrčavši uzdignutih ruku*): Čiča Ibi, čiča Ibi, valcer igraš smešno, čitavo posluženje proždrao si u jednom zalogaju, umazan si pekmezom do očiju i lakata, svoju partnerku držiš pod ruku, kaplarov korbač više nije tu da ti pomaže u okretanju, strovaličeš se na tu tvoju trbušinu!

ČIČA IBI (*Elefteriji*): He-he, drago moje dete, kako nas očaravaju ova gospodska zadovoljstva! želeo sam da izvršim svoju dužnost sluge najavljujući goste, ali nije bilo nikog (meni su rekli da najavljujem, a ne da otvaram vrata); želeo sam da je izvršim služeći za bifeom, ali nije se služio niko pa sam onda pojeo sve! Škemboroga mi mog, sad bi trebalo da vas neko pozove na valcer! Dakle, preporučujem se, zelene mi sveće! Utoliko će manje tetka Ibi imati da vam glača parket! (*Igraju dalje.*)

POJAVA SEDMA

Pređašnji. Upadaju Blagopiš i tri Slobodna Čoveka.

BLAGOPIŠ: Ne dirajte ovoga! Hoću da pogine od moje ruke! Nemojte ga hapsiti!

TRI SLOBODNA ČOVEKA: Odbijmo poslušnost. Ne, ne zajedno. Jedan, dva, tri! (*Čiča Ibiju*): U zatvor! U zatvor! U zatvor! (*Odvođeni, predvođeni Blagopišem.*)

ELEFTERIJA (*bacajući se Kriglopišu u naručje*): Striče Kriglopišu!

KRIGLOPIŠ: Markiže od Čistog Vazduha, drago moje dete.

TETKA IBI (*trčeći za Čiča Ibijem*): Čiča Ibi! Uvek sam s tobom delila zlo, pa ne oklevam da te sledim ni u dobru!

ČIN TREĆI

POJAVA PRVA

Zatvor. Čiča Ibi, tetka Ibi.

ČIČA IBI: Roga mi finansijskog! počinjemo da se lepo nosimo: našu livreju, malčice tesnu za našu buljeskaru, zamenili su nam za ova lepa siva odela. Osećam se kao da sam se vratio u Poljsku.

TETKA IBI: Alepo istanujemo. Ovde smo mirni kao u Venceslavljevom dvorcu. Niti više ko zvoni, nit' provaljuje vrata.

ČIČA IBI: Jakako! U ovoj zemlji kuće su se slabo zatvarale, ulazio je koje hteo, kao vetar u vetrenjaču; zato sam dao da se ova kuća utvrdi dobrim gvozdenim vratima, i čvrstim šipkama po svim prozorima. Naši gospodari uredno izvršavaju svoju obavezu da nam dvaput dnevno donose jelo; a zahvaljujući svom poznavanju fizike izumeli smo ingenioznu napravu pomoću koje svakog jutra kroz plafon curi kiša kako bi održavala potrebnu vlažnost naše zatvoreničke slamarice.

TETKA IBI: Ali sad više ne možemo da izlazimo kad hoćemo, čiča Ibi.

ČIČA IBI: Da izlazimo? Dosta je meni marširanja na repu moje armije kroz Ukrajinu. Ne mičem seja više nikud, škemboroga mi moga! Odsad, ko hoće da me vidi ima da mi dođe na noge; uostalom, ta stoka može da nam dolazi u dane određene za posetu.

POJAVA DRUGA

Velika sudnica. Čiča Ibi, tetka Ibi, Blagopiš, Kriglopiš, Elefterija, sudije, advokati, pisari, redari, čuvari, narod.

ČIČA IBI: Sa zadovoljstvom konstatujemo, gospodo, da se cela mašinerija pravosuđa pokrenula u našu čast, da naši čuvari nisu zaboravili da stave svoje pozlaćene brkove za svećane prilike kako

bi optuženičkoj klupi naše ogavnosti dali još više ugleda, i da naš narod mirno sedi i pažljivo sluša.

SUDSKI REDAR: Tišina!

TETKA IBI: Ćuti, čiča Ibi, izbacite te napolje.

ČIČA IBI: Koješta, pa ja imam čuvare koji me neće pustiti da izađem.

Uostalom, baš treba da govorim, jer su se ovi ljudi zato i skupili da me ispitaju. – A sad uvedite one koji se žale na nas!

PREDSIEDNIK SUDA: Privedite optuženog i njegovu saučesnicu. (*Dovuku ih, uz nekoliko udaraca.*) Vaše ime?

ČIČA IBI: Fransoa Ibi, bivši kralj Poljske i Aragonije, doktor patafizike, grof od Mondragona, grof od Sandomježa, markiz od Grčke Vatre.

BLAGOPIŠ: Zvani čiča Ibi.

TETKA IBI: Viktorin Ibi, bivša kraljica Poljske...

KRIGLOPIŠ: Zvana tetka Ibi.

PISAR (*pišući*): Čiča Ibi i tetka Ibi.

PREDSIEDNIK SUDA: Optuženi, koliko imate godina?

ČIČA IBI: Ne znam tačno, dao sam ih na čuvanje tetki Ibi, a to je bilo tako davno da je zaboravila i koliko ona ima.

TETKA IBI: Prostačino, barabo!

ČIČA IBI: Gospođo zgovn... ne, rekao sam da tu reč više neću izgovoriti: mogla bi mi doneti sreću, mogla bi učiniti da me sud oslobodi, a ja hoću da budem galiot.

PREDSIEDNIK SUDA (*tužiteljima*): Vaša imena?

KRIGLOPIŠ: Markiz od Svežeg Vazduha.

ČIČA IBI (*besno*): Zvani Kriglopiš!

PISAR (*pišući*): Kriglopiš, i njegova nećaka Elefterija Kriglopiševa.

ELEFTERIJA: Kuku, striče!

KRIGLOPIŠ: Samo mirno, nećako, i dalje sam vaš stric.

BLAGOPIŠ: Markiz od Velike Livade.

TETKA IBI (*besno*): Zvani Blagopiš!

ELEFTERIJA: Ah!!! (*Pada u nesvest. Iznose je.*)

ČIČA IBI: Neka vas ovaj mali incident ni najmanje ne spreči, gospodine predsedniče našeg sudskog veća, da nam odmerite kaznu koja nam sleduje.

TUŽILAC: Da, gospodo, ovaj monstrum ukaljan tolikim zločinima...

BRANILAC: Da, gospodo, ovaj čestiti čovek besprekorne prošlosti...

TUŽILAC: ... koji je svoju žrtvu, nad čijim je bosim nogama sproveo u delo svoje mračne namere uz pomoć četke za cipele...

BRANILAC: ... koji je, iako je tu besramnu devojčuru na kolenima molio za milost...

TUŽILAC: ... oteo i u saučesništvu sa svojom rospijom od supruge odveo dilažansom...

BRANILAC: ... bio zatvoren, zajedno sa svojom čestitom suprugom, u prtljažnik dilažanse...

ČIČA IBI (*Branioču*): Pardon, gospodine! Ni reči više! Vi govorite same laži i onemogućavate da se čuje potpuna priča o našim poduhvatima. Da, gospodo, slušajte dobro i ne galamite: bili smo kralj Poljske i Aragonije, izmasakrirali smo beskrajno mnogo osoba, ubirali smo poreze po tri puta, sanjali smo samo kako ćemo klati, peći i ubijati; nedeljom smo redovno upražnjavali vađenje mozga, javno, na jednoj uzvišici, u predgrađu, uz ringišpil i prodavce klakera... uostalom, podaci o tim poslovima sređeni su, pošto smo veoma uredan čovek; ubili smo gospodina Kriglopiša, koji će vam to lično potvrditi, udarcima biča, čije tragove još nosimo na sebi; smoždili smo gospodina Blagopiša, što nas je sprečilo da čujemo zvonce kojim nas je dozivala gospođica Kriglopiševa; i stoga naređujemo gospodi našim sudijama da nas osude na najtežu kaznu koju mogu da smisle, ne bi li nam bila primerena; no ipak ne na smrt, jer bi izgradnja dovoljno džinovske giljotine zahtevala izglašavanje previsokih kredita. Rado bismo bili robijaš, sa onom lepom zelenom robijaškom kapicom, tovali se o državnom trošku i provodili slobodno vreme baveći se sitnim poslovima. Tetka Ibi...

TETKA IBI: Čekaj...

ČIČA IBI: Ćuti, dušice. – Tetka Ibi će vesti šare na pantoflama. A pošto ne volimo mnogo da se brinemo za budućnost, želeli bismo da ta kazna bude doživotna, a da naše letovalište bude u kakvom primorskom mestu, gde vlada zdrava klima.

BLAGOPIŠ (*Kriglopišu*): Eto, ima ljudi kojima smeta kad su slobodni.

KRIGLOPIŠ: Vi ste želeli da se oženite mojom nećakom, ali ja je ni pošto neću dati čoveku koga obeščašćuje ime Blagopiš!

BLAGOPIŠ: Ja se nipošto neću oženiti devojkom čiji stric nije dostojan čak ni imena Kriglopiš!

REDAR: Sud... razmatra slučaj.

TETKA IBI: Čiča Ibi, ovi ljudi hoće pošto-poto da te oslobode optužbe; pogrešio si što im nisi rekao onu reč.

BLAGOPIŠ (*Kriglopišu*): Sa zadovoljstvom primećujem da se slažemo.

KRIGLOPIŠ: Hodite mi u zagrljaj, zete.

PREDSEDNİK SUDA: Sud... Čiča Ibi, znate li da veslate?

ČIČA IBI: Ne znam da li znam ili ne znam; ali znam da različitim komandama pokrećem jedrilicu ili parobrod u svim pravcima: unatrag, postrance i naniže.

PREDSEDNİK SUDA: To je u ovom slučaju bespredmetno. – Sud... osuđuje Fransoa Ibija, zvanog čiča Ibi, na doživotno veslanje u galiji. Istome se određuje okov sa dva đuleta i uključenje u prvi konvoj kažnjenika koji se upućuje na galijske sultanu Sulejmanu.

Sud osuđuje njegovu saučesnicu, zvanu tetka Ibi, na okov sa jednim đuletom i doživotnu robiju.

BLAGOPIŠ i KRIGLOPIŠ: Živeli slobodni ljudi!

ČIČA IBI i TETKA IBI: Živelo ropstvo!

POJAVA TREĆA

Zatvor. Ulaze čiča Ibi i tetka Ibi. Još pre njihovog ulaska čuje se štopot njihove đuladi.

TETKA IBI: Čiča Ibi, kako koji dan, ti sve lepši; prosto si rođen za robijašku kapu i okove.

ČIČA IBI: A upravo mi kuju, gospođo, moju veliku gvozdenu ogrlicu od četiri niza!

TETKA IBI: A kakva je, čiča Ibi?

ČIČA IBI: Gospođo moja žemsko, u svemu je slična okovratniku generala Lašija, s kojim ste očijukali u Poljskoj; jedino što nije pozlačena, jer ste mi preporučili štednju. Od solidnog je materijala, onog istog od koga su načinjena naša đulad: ni od lima ni od žice tanke, već od ljuta gvožđa tamničkoga!

TETKA IBI: Životinjo tupava! Zar ne vidiš koliko su glupa stvar ta tvoja đulad? Tresnućeš o zemlju, čiča Ibi. A kakvu tek buku prave!

ČIČA IBI: Ni govora, tetka Ibi; ovako ću vam još efikasnije stati na žulj!

TETKA IBI: Milost, gospodine Ibi!

POJAVA ČETVRTA

Salon u Domu pobožnosti. Nekoliko usedelica.

PRVA USEDELICA: Da, da, draga gospođice, u ovu slobodnu zemlju došao je neki debeli bizgov koji kaže da hoće da služi svakome, da bude sluga u svačijoj kući, da od svih slobodnih ljudi načini Gospodare. One koji su mu se suprotstavili potrpao je u džep i u prtljažnike diližansi.

DRUGA USEDELICA: Nije to sve. Kad sam se vraćala iz crkve, put mi je preprečila ogromna gomila ljudi pred zatvorom, tim urušanim spomenikom koji je očuvan samo zahvaljujući Ministarstvu kulture, u kome je tamničar član Akademije nauka i umetnosti. Čiča Ibi je tamo smešten u državnom trošku i čeka da se nakupi dovoljno ljudi koji će poći njegovim stopama i potruditi se da zasluže čast sudskog postupka, pa da se od njih sastavi pristojan konvoj galiota za sultana Sulejmana. Na to nećemo dugo čekati, jer već su se morale porušiti neke gradske Četvrti da bi se proširio zatvor.

USEDELICE (*uglas*): Neka bog čuva ovaj dom!

POJAVA PETA

Pređašnji. Brat Tiburgije.

BRAT TIBURGIJE: Mir s vama!

PRVA USEDELICA: Ah, bože! Nisam vas čula da kucate.

BRAT TIBURGIJE: Navestiteljima blagosti ne priliči da ikoga uznemiravaju ma i najtišim šumom. Došao sam vam, kao poznatim dobročiniteljicama, da vas umolim za milodar novoj sirotinji: sirotim robijašima.

DRUGA USEDELICA: Siroti robijaši!

PRVA USEDELICA: Ali sirotinju čine slobodni ljudi, lualice, koji se velelepno kreću na štakama i zvone na sva vrata redom, pa onda svi stanari izlaze na prozore i gledaju ih kako prose na ulici.

BRAT TIBURGIJE (*ispruživši ruku*): Za sirote robijaše! Čiča Ibi veli da će se utvrditi u zatvoru sa tetkom Ibi i svojim brojnim sledbenicima ukoliko se ne povećaju državne subvencije za onih dvanaest obroka dnevno koje zahteva za sebe. Izrazio je nameru da sve i svakoga izbaci na ulicu, gole kao pištolje, preko zime – za koju predviđa da će biti duga i surova – dok će on, kao i njegovi sledbenici, sedeti u toplom nemajući nikakva posla sem da seče svoje kandže testericom i posmatra tetku Ibi kako veze šare po natikačama spremljenim za utopljavanje đuladi.

USEDELICE: Dvanaest obroka? Da seče kandže? Natikače za kugle? Taman posla, ne damo im ništa!

BRAT TIBURGIJE: U tom slučaju: mir s vama, sestre! Drugi će lupati jače, bolje ćete ih čuti.

(*Odlazi. Ulaze Policajci i Rušioći. Usedelice beže. Pridošlice razbijaju prozorska okna i uglavljuju rešetke u prozorske okvire, odnose namestaj i unose slamu koju zalivaju vodom iz kante. Salon se tako potpuno preobrati u dekor za sledeću pojavu.*)

POJAVA ŠESTA

Zatvor. Čiča Ibi, okovan. Blagopiš.

ČIČA IBI: Šta je, Blagopišu? Šta je, prijatelju? Sad si ostao bez krova nad glavom, pa se smučaš ulicama sa ona svoja tri dronjavca. Sad si došao da bogoradiš za pomoć iz našeg finansijskog kovčega. E, nećeš dobiti ni onaj kovčeg za prtljag iz dilijanse da u njemu provedeš prvu bračnu noć sa gospođicom Kriglopiševom. I ona je slobodna, jedini joj je zatvor njen stric, a on baš nije nepromočiv po kiši. Gledaj: ja ne izlazim nikud, na svakoj nozi imam po jedno lepo đule; budi siguran da ih neću pustiti da zarđaju po ovoj vlazi, jer sam, ne štedeći na izdacima, dao da ih ponikluju!

BLAGOPIŠ: Ehe, prevršili ste meru, čiča Ibi! Nemojte da vas dohvatim za ramena pa da vas iščupam iz te vaše puževske kućice.

ČIČA IBI: Od te vaše bedne slobode, dragi moj prijatelju, ne može se napraviti ni čestita viljuška za puževe, koja je dvokrako oruđe; a ja sam, uz to, pričvršćen za zid. Laku noć. Na ulici se po našoj naredbi pale lampe za slučaj da vaša nesrećna zvezda – o kojoj znamo zahvaljujući svom poznavanju meteorologije – ne bude dovoljno svetla. Tako ćete moći nadaleko videti u hladnoću, glad i prazninu. Nama je sad vreme za počinak. Naš će vas tamničar ispratiti do izlaza.

POJAVA SEDMA

Pređašnji, zatim Tamničar.

TAMNIČAR: Zatvaramo!

POJAVA OSMA

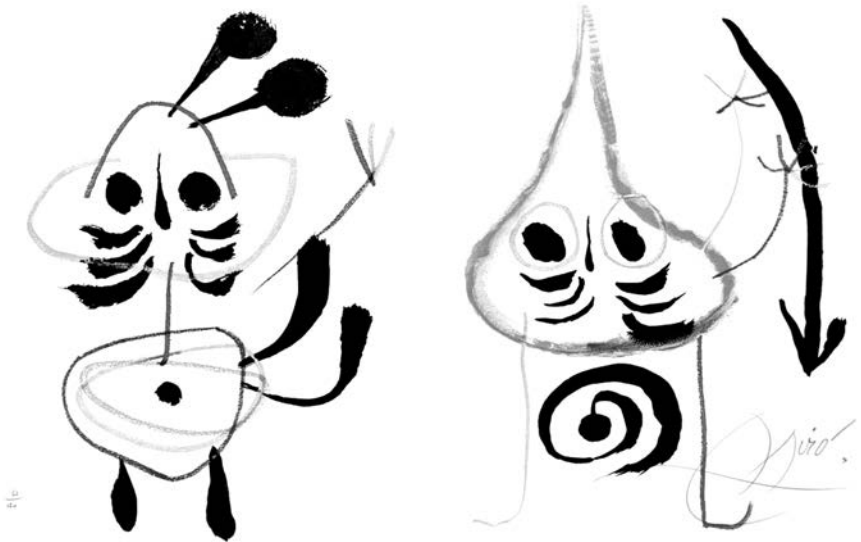
Hodnik u seraju. Sulejman, Vezir, svita.

VEZIR: Gospodaru, Slobodna Zemlja konačno javlja Vašem veličanstvu daje otposlala danak koji je tako dugo prikupljala: lanac od dvesta sužanja, a među njima glasovitog čiča Ibija, debljeg – mada je oženjen ne manje slavnim tetkom Ibi – no što je vaš najzadri-gliji evnuh.

SULEJMAN: Da, čuo sam već o tom čiča Ibiju. Kažu da je bio kralj Poljske i Aragonije, i daje imao čudesnih pustolovina; ali jede kmetinu i piša stojeći. Koliko vidim, ili je luđak ili jeretik!

VEZIR: Gospodaru, on je izučio svakojake nauke i mogao bi služiti Vašem veličanstvu za čapraz-divan. Odlično je upućen u meteorologiju i navigaciju.

SULEJMAN: Odlično; utoliko će preciznije veslati na mojim galijama.

Joan Miró, *L'enfance d'ubu* (Ibijevo detinjstvo), 1975.

ČIN ČETVRTI

POJAVA PRVA

Trg ispred zatvora. Tri Slobodna Čoveka.

PRVI SLOBODAN ČOVEK: Kuda, druže? Na egzercir, kao i svakog jutra? Sve mi se čini da ste poslušni.

DRUGI SLOBODAN ČOVEK: Kaplar mije zabranio da ujutru u ovo doba idem na egzercir, ali ja sam slobodan čovek: idem svakog jutra.

PRVI i TREĆI: I tako se svakog dana srećemo, nekako slučajno, da zajedno odbijamo poslušnost tokom predviđenog vremena.

DRUGI SLOBODAN ČOVEK: Ali danas nema kaplara.

TREĆI SLOBODAN ČOVEK: Slobodan je da ne dođe.

PRVI SLOBODAN ČOVEK: A pošto pada kiša...

DRUGI SLOBODAN ČOVEK: ... slobodni smo da ne volimo kišu.

PRVI SLOBODAN ČOVEK: Lepo sam ja vama govorio: postajete poslušni.

DRUGI SLOBODAN ČOVEK: To kaplar izgleda da će postati takav. Često izostaje sa obuke u nedisciplini.

TREĆI SLOBODAN ČOVEK: ... Zabave radi, čuvajmo stražu ispred ovog zatvora. Zgodno je, ima i stražarnica.

DRUGI SLOBODAN ČOVEK: A one su slobodne.

TREĆI SLOBODAN ČOVEK: Uostalom, sklanjati se od njih jedna je od stvari koje su nam strogo zabranjene.

PRVI SLOBODAN ČOVEK: Vi ste slobodni ljudi.

DRUGI SLOBODAN ČOVEK: Mi smo slobodni ljudi.

POJAVA DRUGA

Predašnji. Lord Rogobat i njegov sluga.

LORD ROGOBAT: Ou! Ovaj grad jeste upadljiv po tome što jeste sastavljen od kuća, kao i svi gradovi, i što sve njegove kuće liče na sve druge kuće. To uopšte nije *curious*. U svakom slučaju, ja mislim da ja jesam stigao do kraljevskog dvorca. Džek!

(*Sluga se pokloni.*)

LORD ROGOBAT: Pogledajte u *dictionaru*. Pogledajte pod „dvorac“.

DŽEK (*čita*): Dvorac: zgrada od tesanog kamena, ukrašena rešetkama od kovanog gvožđa. Kraljevska palata, Luvr: isti model, sa jednom ogradom više i stražarima koji zabranjuju ulazak.

LORD ROGOBAT: To jeste upravo to, ali to nije dovoljno. Džek, pitajte ovog stražara da li ovo jeste zaista kraljev dvorac.

DŽEK (*prvom Slobodnom Čoveku*): Vojniče, je li ovo kraljev dvorac?

DRUGI SLOBODAN ČOVEK (*prvom*): Ako ćeš po istini, moraš priznati da nemamo kralja i da prema tome ova zgrada nije kraljev dvorac. Mi smo slobodni ljudi!

PRVI SLOBODAN ČOVEK (*drugom*): Ako ću po istini, moram...? Mi smo slobodni ljudi! Moram dakle odbiti poslušnost, čak i samoj istini. Da, gospodine stranče, ova zgrada je kraljev dvorac.

LORD ROGOBAT: Ou! Vi meni jeste učinili veliko zadovoljstvo. Evo vama jedan dobar bakšiš. Džek! (*Sluga se pokloni.*)

LORD ROGOBAT: Kucajte na vrata i pitajte da li jeste moguće ući i posetiti kralja.

(*SLUGA pokuca na vrata.*)

POJAVA TREĆA

Pređašnji. Tamničar.

TAMNIČAR: Gospodo, ulaz je zabranjen.

LORD ROGOBAT: Ou! Ovaj džentlmen jeste džentlmen koji čuva kralja. Ja ne dam njemu bakšiš *because* on ne pušta engleske turiste da uđu. (*prvom Slobodnom Čoveku*): Da li jeste nekako moguće pozvati njegovo veličanstvo da dođe ovamo? Ja jesam vrlo *curious* da vidim kralja, i ako on hoće da potruđi sebe, on dobije dobar bakšiš.

TREĆI SLOBODAN ČOVEK (*prvom*): Prvo i prvo, ni ovde ni drugde nema ni kralja ni kraljice; a drugo i drugo, koga ovde ima, taj ne može da izađe.

PRVI SLOBODAN ČOVEK: Tako je. (*Lordu Rogobatu*): Gospodine stranče, kralj i kraljica koji ovde stanuju svakog dana izlaze sa svojom svitom da pokupe bakšiš od engleskih turista!

LORD ROGOBAT: Ou, ja vama jesam vrlo zahvalan. Evo da popijete još nešto u moje zdravlje. Džek, podignite šator i otvorite konzerve *corned beef*. Ja budem ovde sačekao vreme u koje kralj daje audijenciju i u kome se daje rukoljub Njenom *Gracious Majesty the Queen*!

POJAVA ČETVRTA

Zatvorsko dvorište. Čiča Ibi, tetka Ibi, robijaši, čuvari.

ROBIJAŠI: Živelo ropstvo! Živeo čiča Ibi!

ČIČA IBI: Tetka Ibi, imaš li malo kanapa da bolje privežem lanac za đulad? Teška su, stalno se bojim da će mi usput otpasti.

TETKA IBI: Glupi stvore!

ČIČA IBI: Evo, ogrlica mi se otkaćinje a okovi mi spadaju s ruku. Još ću se iz čista mira naći na slobodi, bez ukrasa, bez pratnje, bez počasti, te ću biti primoran da se za sve svoje potrebe staram sam!

JEDAN ROBIJAŠ: Gospodaru Ibi, odlete vam kapa preko vetrenjača.

ČIČA IBI: Preko kakvih vetrenjača? Nismo više u ukrajinskoj ravnici. Neću više da jedem batine. Gle, pa ja više nemani ni finansijskog konja.

TETKA IBI: Ionako si se stalno žalio da te ne može nositi.

ČIČA IBI: Zato što nije ništa jeo, roga mu Ibijevo! Doduše, ni ovo moje đule ne jede ništa: ako ga budeš potkradala, neće moći da mi kaže, a ja nemam pri sebi nikakvu finansijsku knjigu. Ali sve je to luk i voda. Sad će me umesto tebe potkradati uprava turskih galija, tetka Ibi. Zbogom, tetka Ibi; našem rastanku zaista nedostaje vojna muzika.

TETKA IBI: Evo čuvara u uniformama sa gajtanima; oni će ti biti pratnja.

ČIČA IBI: Zadovoljimo se stoga monotonim zveketom gvožđurije. Zbogom, tetka Ibi. Ubrzo ću uživati u zvucima talasa i vesala. O tebi će se starati moj tamničar.

TETKA IBI: Zbogom, čiča Ibi; ako se vratiš željan odmora i počinka, zateći ćeš me u onoj istoj dobro zatvorenoj sobici; dotle ću ti isplesti par lepih pantofli. Ah! naš rastanak je odveć bolan. Ispratiću te do kapije.

(Čiča Ibi, Tetka Ibi i Robijaši udaljuju se prema kapiji u dnu pozornice, vukući svoje lance i gurajući se.)

POJAVA PETA

Trg pred zatvorom. Lord Rogobat, sluga, tri Slobodna Čoveka, tamničar. Tamničar podiže prečage i otključava brave i katance sa spoljne strane kapije.

LORD ROGOBAT: Džek! Sklopite šator i počistite ove konzerve, da mi bismo pristojno dočekali njihova veličanstva!

PRVI SLOBODAN ČOVEK (*strahovito pijan, sa flašom u ruci*): Živeo kralj! Živeo kralj! Ura!

DRUGI SLOBODAN ČOVEK: Blesavko, to su čiča Ibi i tetka Ibi!

TREĆI SLOBODAN ČOVEK: Ćuti, more, pa ćemo i mi dobiti bakšiša i pića!

DRUGI SLOBODAN ČOVEK: Da ćutim? Pa mi smo slobodni ljudi! (*Na sav glas*): Živeo kralj! Živeo kralj! Ura! (*Kapija se otvara. Čuvari izlaze.*)

POJAVA ŠESTA

Pređašnji. Čuvari, čiča Ibi, tetka Ibi.

ČIČA IBI (*zastavši zgranut sa Tetkom Ibi na pragu, uvrh stepenica koje se spuštaju na trg*): Jesam li ja to poludeo, škemboroga mi moga?

Kakvi su to krici i galama? I ovi ljudi pijani kao u Poljskoj? Nemoj da me opet krunišu i da me biju!

TETKA IBI: Ove blagorodne osobe uopšte nisu pijane. Kao dokaz nek ti posluži ovaj nacifrani koji dolazi da moli za dozvolu da poljubi ruku kraljici!

LORD ROGOBAT: Džek, samo mirno! Ne žurite! Potražite u *dictionary* pod „kralj” i „kraljica”.

DŽEK (*čita*): *King, Queen*: osoba koja oko vrata nosi metalnu ogrlicu, a oko ruku i nogu ukrase u vidu lanaca i konopaca. U ruci drži kuglu koja predstavlja Zemlju...

LORD ROGOBAT: Onda kralj ove zemlje jeste veliki, krupan, dvostruki kralj! Ja vidim da on ima *dve* kugle i da ih vuče *nogama!*

DŽEK (*čita*): Kralj Francuske: isti model. Nosi ogrtač sa amblemom ljiljana, koji se pripopčava na ramenu.

LORD ROGOBAT: Ovaj kralj sa golim ramenom ima motiv ljiljana na samoj koži. On jeste dobar, nasledan kralj od starinske loze! Živeo kralj!

DŽEK i SLOBODNI LJUDI: Živeo kralj! Ura!

ČIČA IBI: O, bože, sad sam propao! Gde da se sakrijem, škemboroga mi moga?

TETKA IBI: Eto ti sad tvojih planova o robovanju! Hteo si da ljudima vikšaš noge, a oni tebi ljube ruke! Kao što se nisi gadio ti, ne gade se ni oni!

ČIČA IBI: Gospođo naša suprugo, nemojte da vam iščupam vuši! Cepaćemo mi drva na tom narodu, ali kad budemo imali više vremena! Sačekaj malo, hoću da ih otpustim načinom gospodstvenim, kao u ono srećno doba kad mi se guzica prelivala preko Venceslavljevog prestola... – Roga mu finansijskog, baraberijo jedna! Smesta da se vučete odavde! Ne trpimo galamu, niko nam još nije dizao galamu, pa nećete vala ni vi!

(*Svi se povuku s velikim poštovanjem, kličući: „Živeo kralj!”*)

POJAVA SEDMA

Čiča Ibi, tetka Ibi, robijaši, među njima predvodnik robijaša i Brat Tiburgije. Tokom poslednje Ibijeve replike, robijaši su mu se primakli i u neredu razmyleli po celoj pozornici.

TETKA IBI: A, hvala bogu, odoše; ali koji su sad ovi?

ČIČA IBI: To su naši prijatelji, naše kolege iz zatvora, učenici i moji sledbenici.

ROBIJAŠI: Živeo kralj!

ČIČA IBI: Šta, zar i vi? Ako smesta ne prestanete, zelene mi sveće, žive ću vas odadrati!

PREDVODNIK ROBIJAŠA: Čiča Ibi, nemojte se srditi. Mi izražavamo poštovanje prema vašim zaslugama time što vam zadržavamo titulu, ionako neodvojivu od vašeg imena, i verujemo da će vaša skromnost, među nama, u našem intimnom krugu, blagoizvoleti da se njome diči!

TETKA IBI: Kako je to lepo rečeno!

ČIČA IBI: O, prijatelji, ja sam duboko dirnut, ali pare vam ipak neću deliti...

TETKA IBI: Jao, vidi ga sad!

ČIČA IBI: Ludačo! (*Nastavlja Robijašima*): ... zato što više nismo u Poljskoj; ali verujem da ću dostojno nagraditi vaše vrline i vaše osećanje časti ako pretpostavim da ćete iz naše ruke – iz naše kraljevske ruke, pošto ste sami radi da nas tako titulišete – ne bez zadovoljstva primiti neka odličja. Njihova je prednost u tome što će smanjiti konkurenciju u trci za visokim položajima, duž našeg lanca i iza naše buljeskare! Vi, čestiti predvodniče Grobijaša, matori žabožderu, bićete vrhovni blagajnik svih naših Financija! Ti tamo, ti sakati što si uhapšen kao krivotvoritelj i ubica, dobićeš čin generalisimusa! Vi, brate Tiburgije, koji zbog pljačke, bluda i uništavanja stambenih prostorija delite jedan deo naše gvozdene brojanice, bićete naš dvorski prvosveštenik! Ti, trovaču, naš lekar!

A vi svi, lopovi, banditi, mozgočupači, sve vas bez razlike imenujem hrabrim Uficirima naše Zgovnarmije!

SVI: Živeo kralj! Živeo čiča Ibi! Živelo ropstvo! Živela Poljska! Živela zgovnarmija!

Joan Miró, *L'enfance d'ubu*, XII (Ibijevo detinjstvo, detalj), 1975.

ČIN PETI

POJAVA PRVA

Trg pred zatvorom. Elefterija, Kriglopiš, Blagopiš, Slobodni Ljudi, Narod.

BLAGOPIŠ: Drugovi, napred! Živela sloboda! Stari razbojnik čiča Ibi odveden je s konvojem, zatvori su prazni, ostala je samo tetka Ibi, koja kroji papuče od jute; slobodni smo da radimo šta nas je volja, čak i da slušamo naređenja, i da idemo kuda hoćemo, pa čak i u zatvor! Sloboda je ropstvo!

SVI: Živeo Blagopiš!

BLAGOPIŠ: Spreman sam da se prihvatim zapovedništva nad vama; zauzećemo zatvore i ukinuti slobodu!

SVI: Ura! Izvršavajmo naređenja! Napred! U zatvor!

POJAVA DRUGA

Pređašnji. Tetka Ibi, tamničar.

BLAGOPIŠ: Gle, gle! Tetka Ibi pravi sebi masku od zatvorskih rešetki. Lepša je bila bez nje: izgledala je kao devojčica.

TETKA IBI: Odurni Blagopišu!

TAMNIČAR: Zabranjen ulaz, gospodo. Ko ste vi? (*Povici i metež.*)

PRVI SLOBODAN ČOVEK: Razbijmo rešetke.

DRUGI SLOBODAN ČOVEK: Nemojmo ih razbijati, inače se nećemo osećati kao kod svoje kuće kad uđemo!

TREĆI SLOBODAN ČOVEK: Učinimo juriš na kapiju.

ELEFTERIJA: Ionako već dugo zvonimo; naša gospođa domarka ostavlja nas da čekamo.

TETKA IBI (*besna*): Lupaj, zvono ne radi!

(*Nagne se kroz prozorčić, udari Kriglopiša kamenim ćupom i raspoluti ga od glave do pete.*)

KRIGLOPIŠ (*obe polovine uglas*): Ne plaši se, drago moje dete, sad imaš dva strica.

SVI: Evo nas najzad kod kuće!

(*Kapija popušta, oni ulaze. Tamničar beži. Tetka Ibi izlazi. Kapija se ponovo zatvara. Tetka Ibi je blokirana: đule koje vuče na lancu ostalo je s druge strane kapije. Kroz šipke na kapiji, Elefterija provlači ruku u kojoj drži makazice i preseca lanac.*)

POJAVA TREĆA

Konvoj robijaša maršira preko Sklavonije. Čuvari, Robijaši, Čiča Ibi.

ČIČA IBI: Sviskavamo, škemboroga mi moga! Gospodine Gospodaru, budite tako dobri da nas neprekidno cimete za lanac kako biste nam olakšali nošenje đuleta; a vi, gospodine Čuvaru, ponovo nam stavite lisičine na ruke da se ne bismo mi sami morali truditi da spojimo ruke na leđima kao što imamo običaj prilikom šetnje, i dobro nam pritegnite okovratnik da nam grlo ne bi nazeblo!

ČUVAR: Držite se još malo, čiča Ibi; evo, stižemo u luku sa galijama.

ČIČA IBI: Žalimo više nego ikad što nam stanje naših finansija još uvek ne dozvoljava da nabavimo individualno vozilo tipa samice, jer pošto naše đule nije htelo ići ispred nas da bi nas vuklo, morali smo ga celim putem mi sami vući pomoću svoje noge, da i ne pominjemo kako se ono usput često i zaustavljalo, jamačno da bi obavilo malu i veliku nuždu!

POJAVA ČETVRTA

Pređašnji. Tamničar.

TAMNIČAR (*dotrčavši*): Sve je propalo, čiča Ibi!

ČIČA IBI: Šta sad hoćeš, majmune? Nisam ja više kralj.

TAMNIČAR: Gospodari su digli bunu! Slobodni ljudi su postali robovi, mene su najurili, a tetku Ibi istrgli iz zatvora. Kao dokaz da je ova vest istinita, donosim vam đule tetke Ibi... (*čuvari dovezu đule*)

u kolima)... koga je ona proglašena nedostojnom, i koje je ionako samo prekinulo svoj lanac, ne hoteci više da je sledi!

ČIČA IBI (*stavivši đule u džep*): Poserem se ja na ove satove bez lanca! Malo je falilo da promašim džep!

TAMNIČAR: Gospodari su sklonili svoje žene i decu po zatvorima. Zauzeli su skladišta i jedva su pronašli dovoljno đuladi da ih prikiju na noge kao znak ropstva. Povrh toga, nameravaju da pre vas zauzmu galije sultana Sulejmana.

ČUVARI: I ja se bunim! – Živelo sužanjstvo! – Dosta nam je! – Hoćemo i mi da budemo robovi, majku mu!

ČIČA IBI (*jednom Čuvaru*): Evo, predajemo vam naše đule. U zdravlju da ga nosite. Potražićemo ga natrag kad budemo manje umorni.

(*Daje svoju đulad dvojici Čuvara, jedno levom, drugo desnom. Robijaši uslišuju molbe Čuvara i okivaju ih u lance. Tutnjava izdaleka.*)

ČIČA IBI: E pa lepo, gospodo! Uhvatimo svoju hrabrost za obe drške. Vidim da ste naoružani i spremni da hrabro dočekate neprijatelja. Što se nas tiče, mi ćemo, ovako oslobođenih nogu, mirno napustiti ovo mesto ne čekajući te ljude čije su namere bez sumnje zle i koji su, na našu sreću, ako ovaj štopot potiče od gvožđurije, žestoko opterećeni!

TAMNIČAR: Nije to od okova, nego od topova. Imaju artiljeriju, čiča Ibi.

ČIČA IBI: Ajoj, umirem od straha. Gde je sad moj zatvor? Gde su moje pantofle?

(*Na pozornici se pojave topovi i okruže ih.*)

POJAVA PETA

Predašnji, Blagopiš, Slobodni Ljudi u okovima.

BLAGOPIŠ: Predajte se, čiča Ibi! Predajte nam svoje ovratnike i svoje okove! Budite slobodni! Skinućemo vas do gola, usred bela dana!

ČIČA IBI: Znaš šta, gospodine Blagopišu: čik me uhvati! (*Beži.*)

BLAGOPIŠ: Topove puni! Po ovoj gomili kukavica: pali!

TRI SLOBODNA ČOVEKA: Izvršimo naređenje. Svi zajedno. Sva trojica na „tri“!

PRVI SLOBODAN ČOVEK: Kaplare, đule nije izletelo.

DRUGI SLOBODAN ČOVEK: To je Trećem slobodnom čoveku odletela noga.

PRVI SLOBODAN ČOVEK: Da je iskoračio levom – iskoračio je.

DRUGI SLOBODAN ČOVEK: Cela je baterija ostala bez đuladi: sve smo ih upotrebili da pričvrstimo uniforme za noge!

ČIČA IBI (*vrativši se*): Ehe, žulji nas u džepu đule tetke Ibi! (*Tim đuletom ubija Blagopiša.*) A vi probajte malo ovoga gvožđa! (*Vitla okovanim Čuvarom i udara njime po Slobodnim Ljudima.*)

SLOBODNI LJUDI: Spašavaj se ko može!

(*Beže, vukući lance. Gone ih oslobođeni Robijaši. Čiča Ibi povremeno hvata kraj povodnog lanca i sve ih zaustavlja.*)

TAMNIČAR: Spašeni smo! Eno turskih galija!

(*Strka prestane. U dnu pozornice pojavljuju se Sulejman i Vezir sa svitom.*)

POJAVA ŠESTA

Turski tabor, Sulejman, Vezir, svita.

SULEJMAN: Veziru, jeste li primili isporuku u iznosu od dvesta robova?

VEZIR: Gospodaru, izdao sam priznanicu na dvesta robova, po sporazumu sa Slobodnom zemljom, ali u lancu ih je u stvari preko dve hiljade. Ništa ne razumem. Većina ih je smešno okovana, nadvoje-natroje, i na sav glas zahteva još okova, što još manje razumem, sem ako u tome ne treba videti izraz njihove hitnje da što pre steknu čast da veslaju na galijama Vašeg veličanstva.

SULEJMAN: A čiča Ibi?

VEZIR: Čiča Ibi tvrdi da su mu usput ukrali đulad od okova. Zorli je besan, i pokazuje nameru da svemu živom udari prcnju. Prebija sva vesla i lomi veslačke klupe ne bi li im proverio čvrstinu.

SULEJMAN: Dosta! Postupajte s njim krajnje pažljivo. Nije da se plašim njegovog besa, nego... sad kad sam ga video izbliza, shvatam da je još veći čovek no što ga bije glas. Meni je palo u deo da mu otkrijem još jednu njegovu počasnu titulu: sad ćete saznati ko je taj čiča Ibi koga su mi doveli kao roba. Taj plemeniti lik, to držanje... to je moj rođeni brat koga su pre mnogo godina francuski gusari oteli i primorali da radi u raznim tamnicama, što mu je omogućilo da se uzdigne do visokog položaja kralja Aragonije, a potom i Poljske! Ljubite zemlju između njegovih ruku, ali čuvajte se da mu ne odate ovo čudesno otkriće, inače će se uvaliti u moje carstvo sa svom svojom porodicom i slistiti ga do poslednje mrve. Ukrcajte ga što pre na lađu, pa nek ide kud hoće.

VEZIR: Biće izvršeno, gospodaru.

POJAVA SEDMA

Bosfor. Čiča Ibi, tetka Ibi.

TETKA IBI: Ovi će nas ukrcati na brod kao stoku, čiča Ibi!

ČIČA IBI: Utoliko bolje: oni će da veslaju, a ja ću da se izvalim kao vo.

TETKA IBI: Nije ti uspelo da budeš rob: više niko neće da ti bude gospodar.

ČIČA IBI: Baš me briga, ja i dalje hoću da robujem! Počinjem primećivati da je Moja Trbušina veća od cele zemaljske kugle, i vrednija da se njome pozabavim. Odsad ću njoj služiti.

TETKA IBI: Uvek si u pravu, čiča Ibi.

POJAVA OSMA

Čelna galiija. Čiča Ibi, tetka Ibi, čuvar i sve osobe koje smo videli u ovom komadu, a koje su sada lancima privezane za galiotske klupe

ČIČA IBI: Kakvo zelenilo, tetka Ibi! Kao da smo na pašnjaku.

ROBIJAŠI (*pevaju veslajući*): Kosićemo, kosićemo, livadu zelenu!

ČIČA IBI: Zeleno je boja nade. Očekujmo srećan kraj svih naših pustolovina.

TETKA IBI: Čudne li muzike! Jesu li ovi veslači svi nazeblili od jutarnje rose kad tako unjkaju?

ROBIJAŠI: Kosićemo, kosićemo, livadu zelenu!

ČUVAR: Radi vaše ugodnosti, gospodine i gospodo, ja sam njihove uobičajene brnjice zamenio sviraljčicama.

ROBIJAŠI: Kosićemo, kosićemo, livadu zelenu!

ČUVAR: Želite li da komandujete plovibdom, čiča Ibi?

ČIČA IBI: Ne ja! Neka ste me i stoput izbacili iz ove zemlje i poslali ko zna kuda kao putnika na ovoj galiiji, ja ostajem okovani Ibi, rob, i više neću komandovati. Ovako me bolje slušaju.

TETKA IBI: Udaljimo se od Francuske, čiča Ibi.

ČIČA IBI: Ništa za to, dušice; ne razbijaj sebi glavu razmišljajući gde će nas iskrcati. To će jamačno biti zemlja dovoljno izuzetna da bi nas bila dostojna, jer ka njoj plovimo u triremi sa četiri reda vesala!

(Kraj)

Joan Miró, *Tête d'Ubu*, 1953.

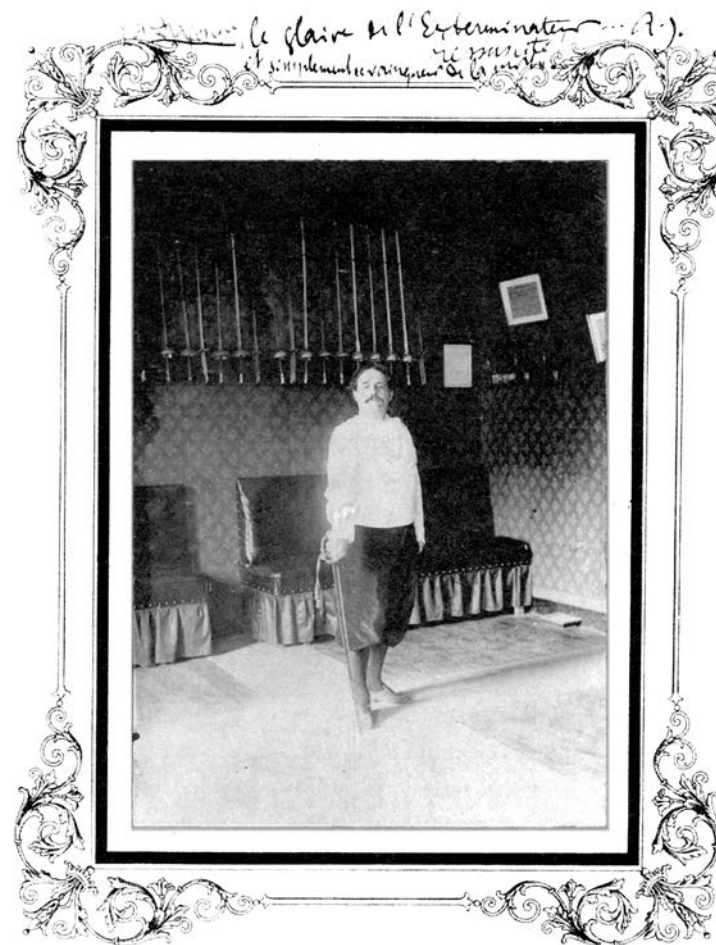

POVEZANI TEKST, sa podacima o autoru, njegovim predstavljanjem Ibija i izabranom bibliografijom:

Alfred Jarry, *Kralj Ibi ili Poljaci* (1896)

anarhija-blok45.net/zen.com

anarhisticka-biblioteka.net/library/alfred-jarry-kralj-ibi-ili-poljaci

Alfred Jarry, 1906.